

VETERINAAR- JA TOIDUAMET

Bioturvalisuse meetmed ja nende rakendamine SAK näitel

Bioohutusnõuded ning nende kontroll

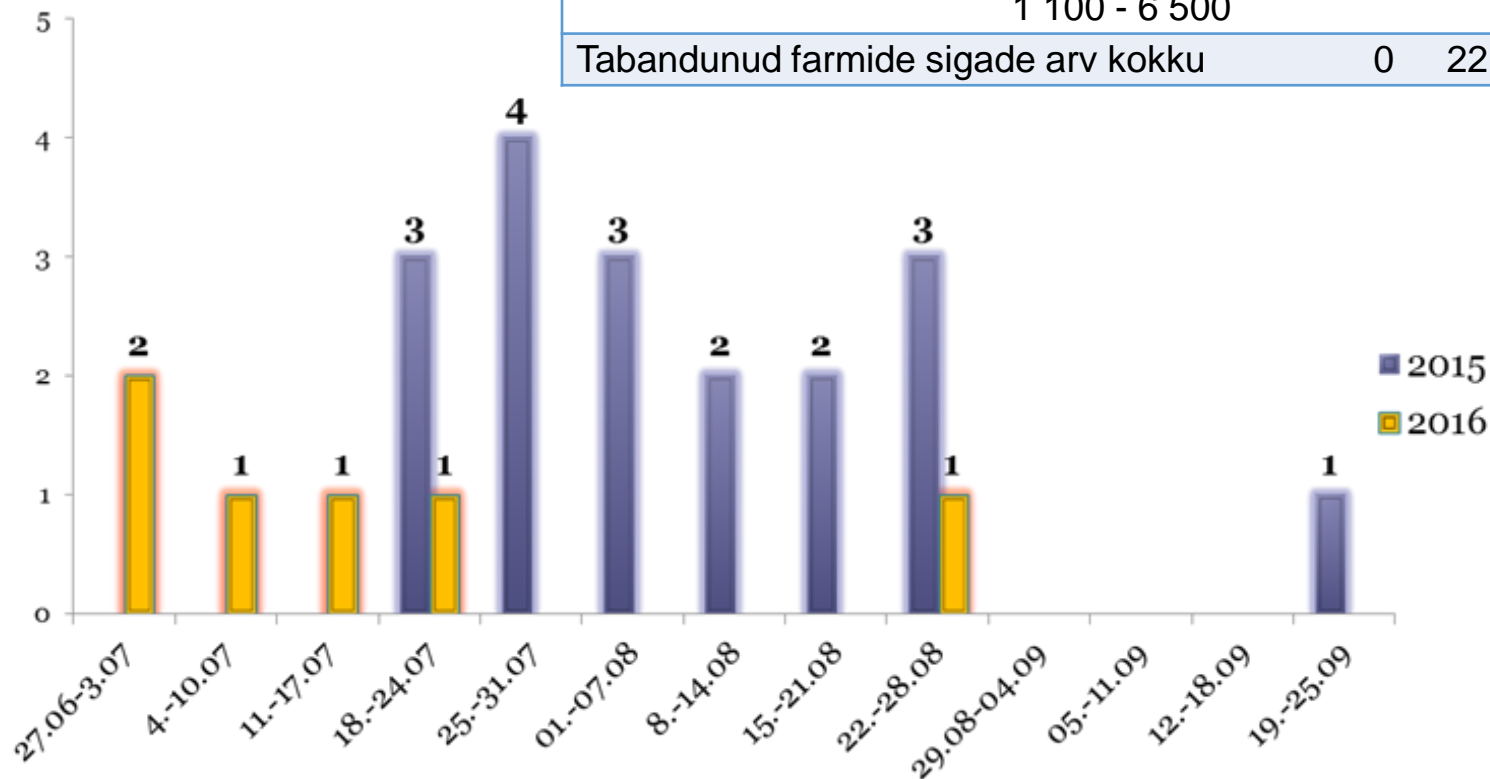
Anne-Ly Veetamm
Veterinaar- ja Toiduamet
LTLKSO Loomatervishoiu
büroo juhataja
23.08.2017

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa Investeeringud
maapiirkondadesse

Puhangud kodusigadel 2014 - 2016

	2014	2015	2016
Farmide arv	920	450	205
Puhangute arv	0	18	6
1-15		6	4
100 - 500		5	0
1 100 - 6 500		7	2
Tabandunud farmide sigade arv kokku	0	22 264	6812

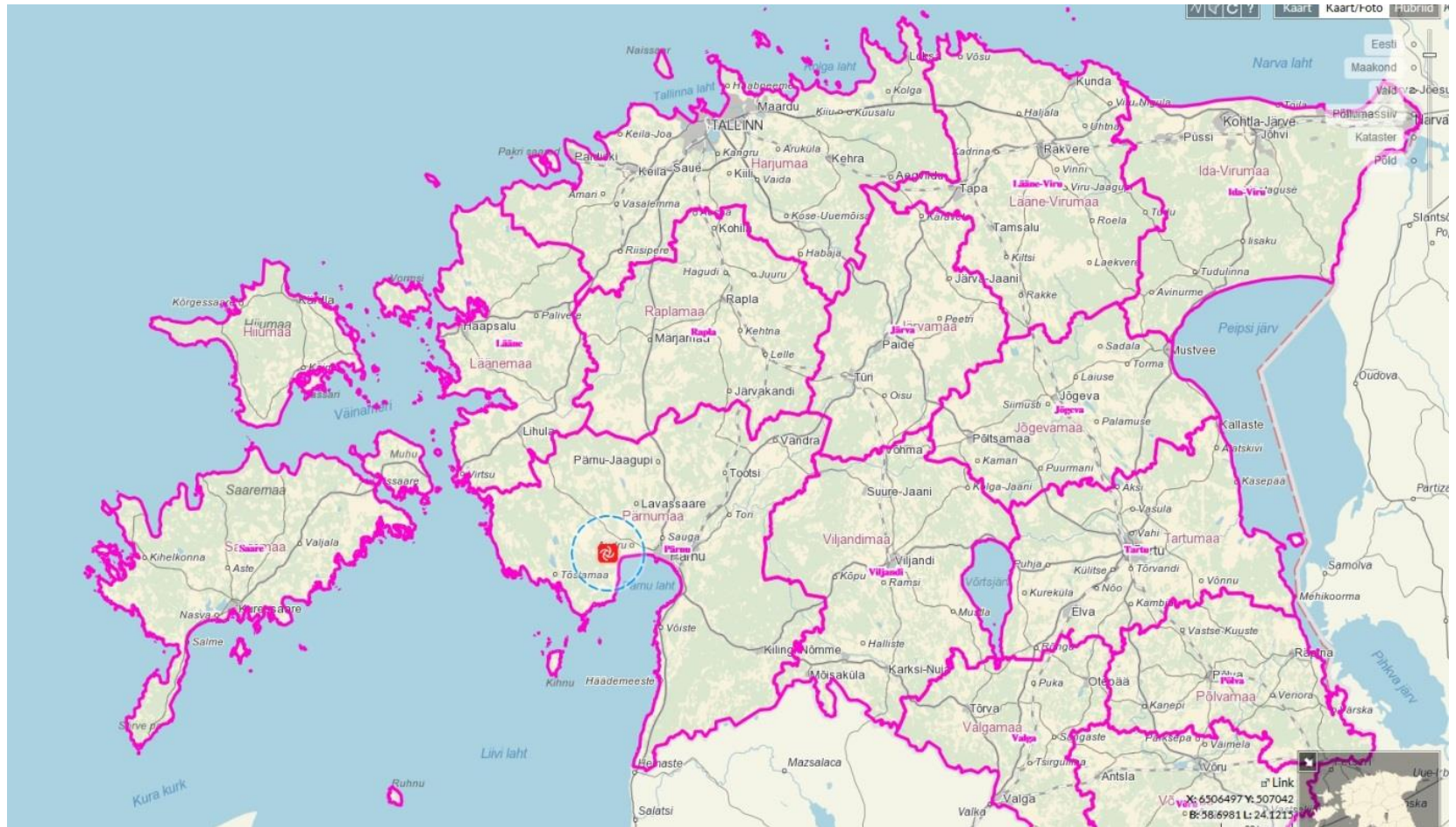

SAK kodusigadel 2017 olukord regioonis

seisuga 18.08.17.

- Eesti – 2 (6647)
- Läti – 4 (20840)
- Leedu – 23 (23 703)
- Poola – 57 (4345)

Kihlepa farm diagnoos kinnitatud 14.06.2017.

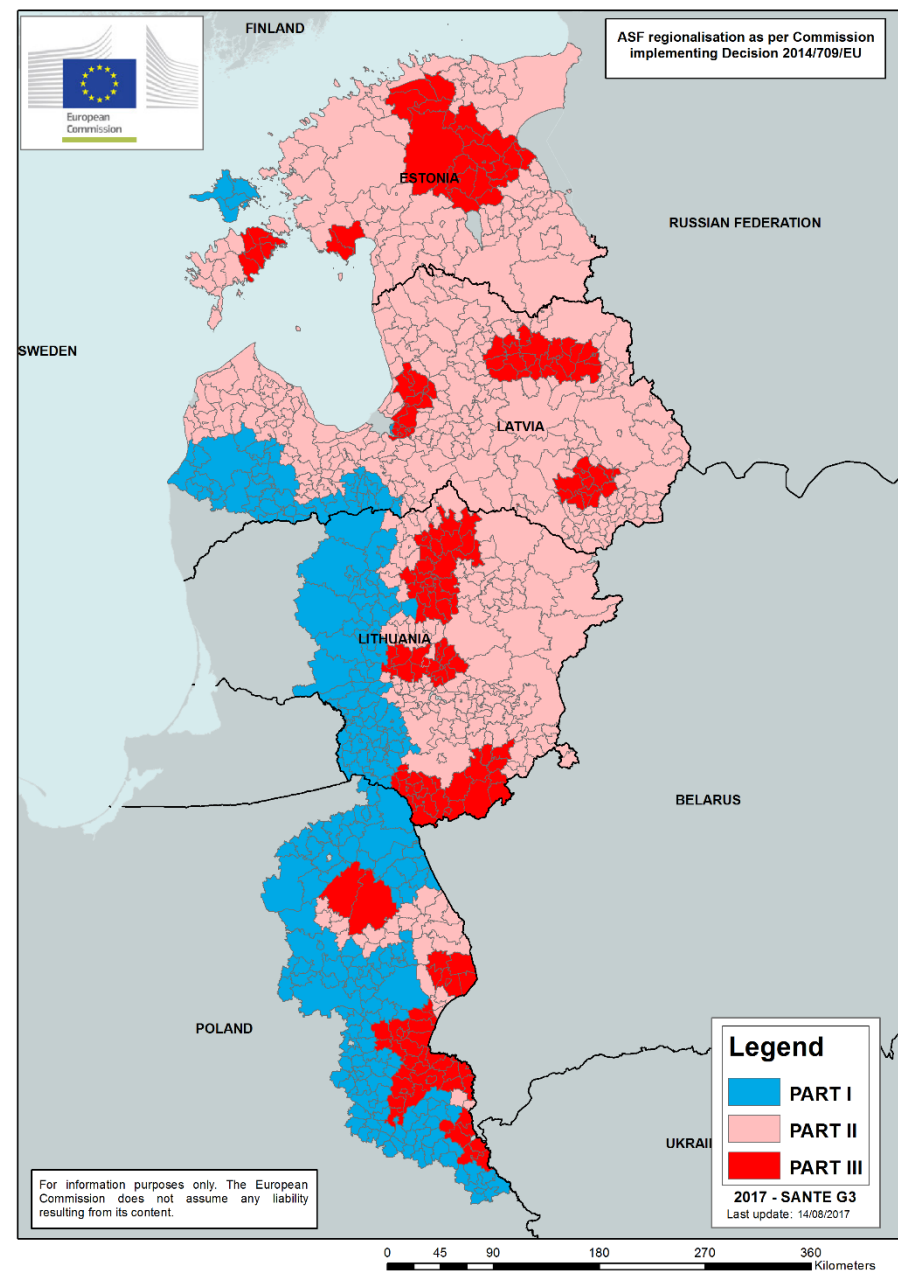
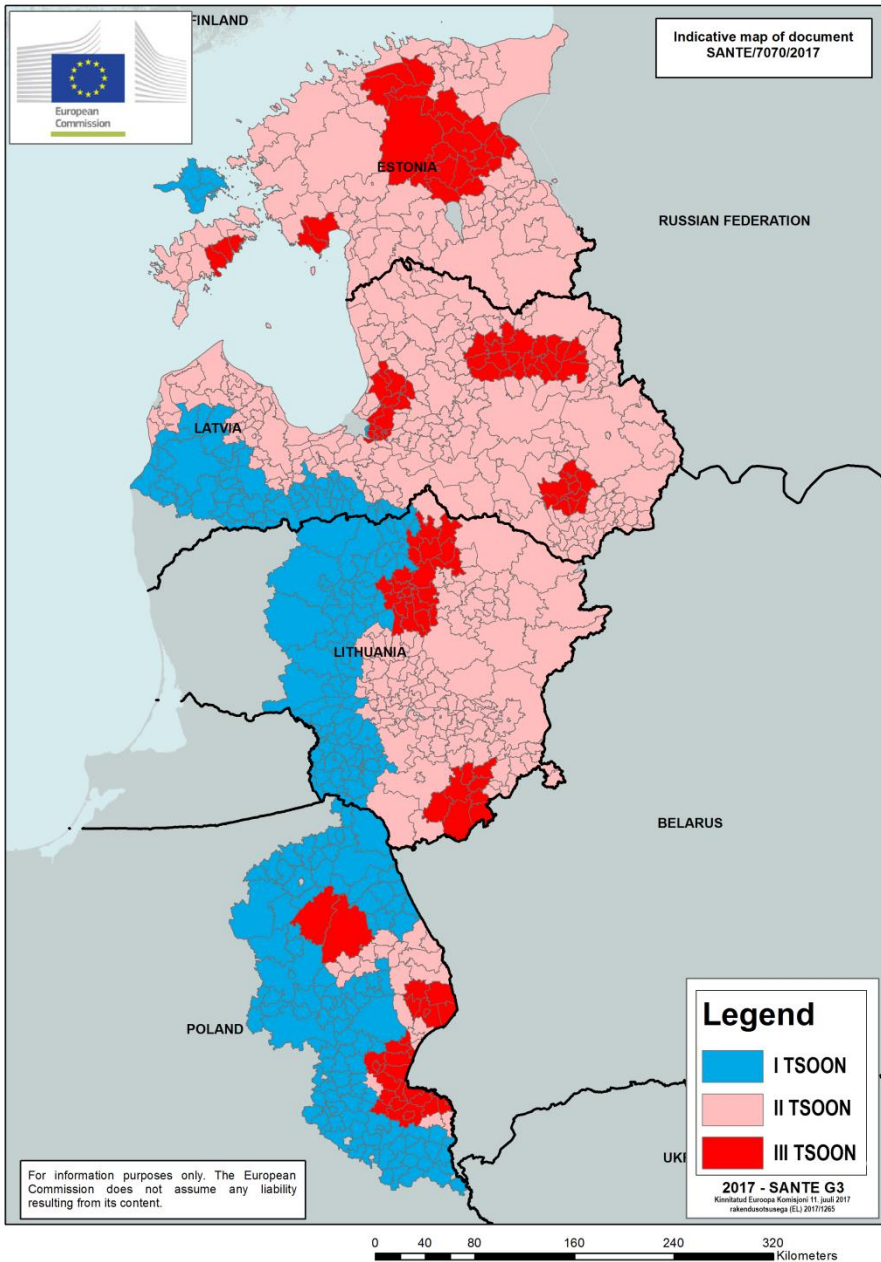
Tagavere farm diagnoos kinnitatud 11.07.2017.

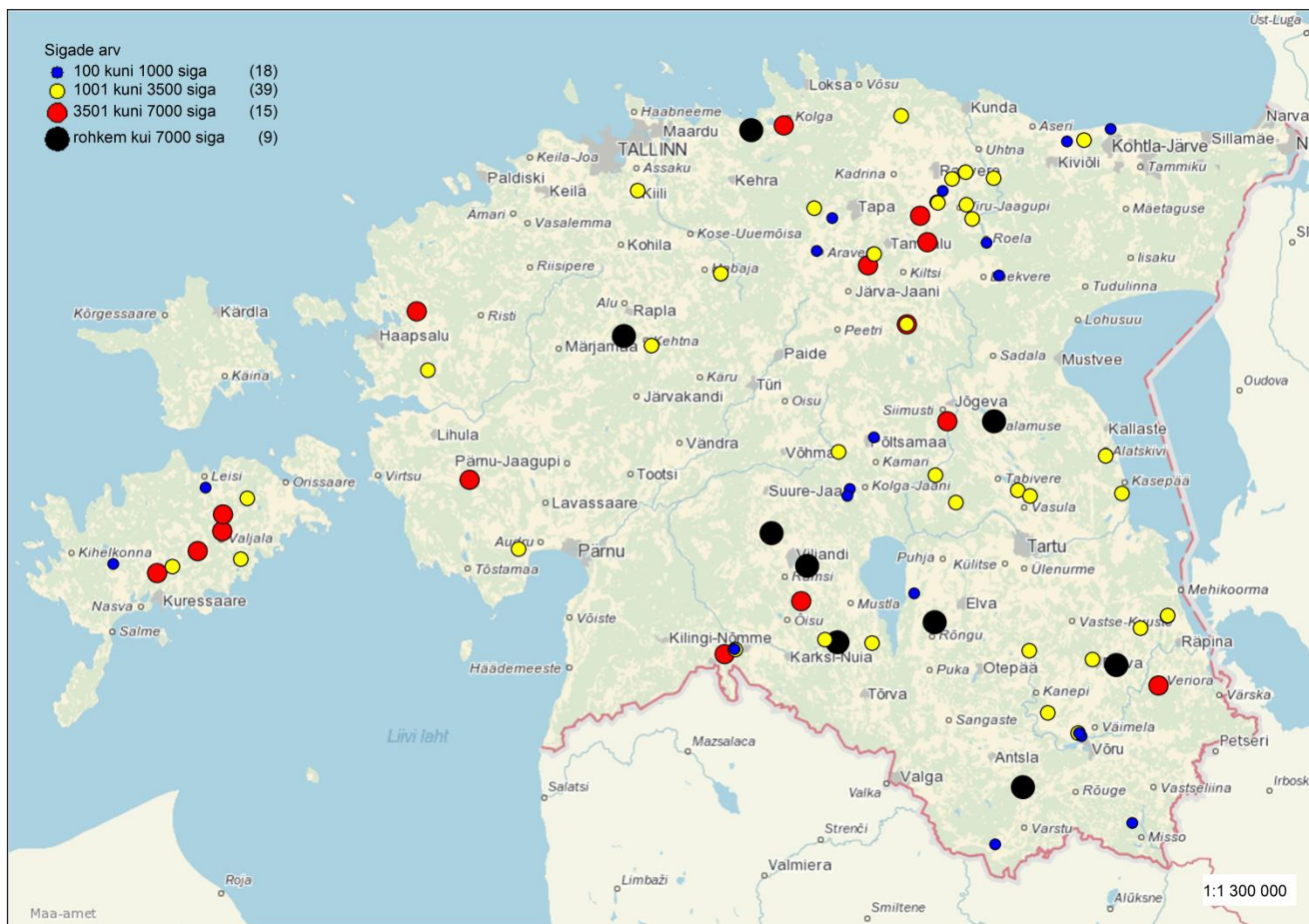
SAK uuringud

Seisuga 31.07.17 on uuritud 2017 aastal:

- **6542** kodusiga;
- 6990 metssiga (neist 6655 kütitud, 318 lõpnud ja 17 hukatud metssiga), neist 630 SAK positiivset metssiga (neist lõpnuid 266 ja **kütitud 363** ning 1 hukatud).

Sigalate arv Eestis (27.07.2017)

Riia 02.06.17 konverentsi järeldused

- Looduslik levik aeglane, kuni 20 km/aastas
- Inimteguri oluline mõju leviku ulatusele kiirusele
- BO nõuete olulisus
- Metssigade populatsiooni haldamine ja keskkonna viiruskoormuse alandamine
- Teavitustegevus ja erinevate osapoolte kaasamine
- Teadustegevus SAKi viiruse ja selle Euroopa osa ökosüsteemi koostoime paremaks tundmaõppimiseks
- Piisavate rahaliste vahendite tagamise olulisus taudi ennetamisel ja tõrjel
- ELi õiguse vastavusse viimine OIE SAKi uue peatüki põhimõtetega

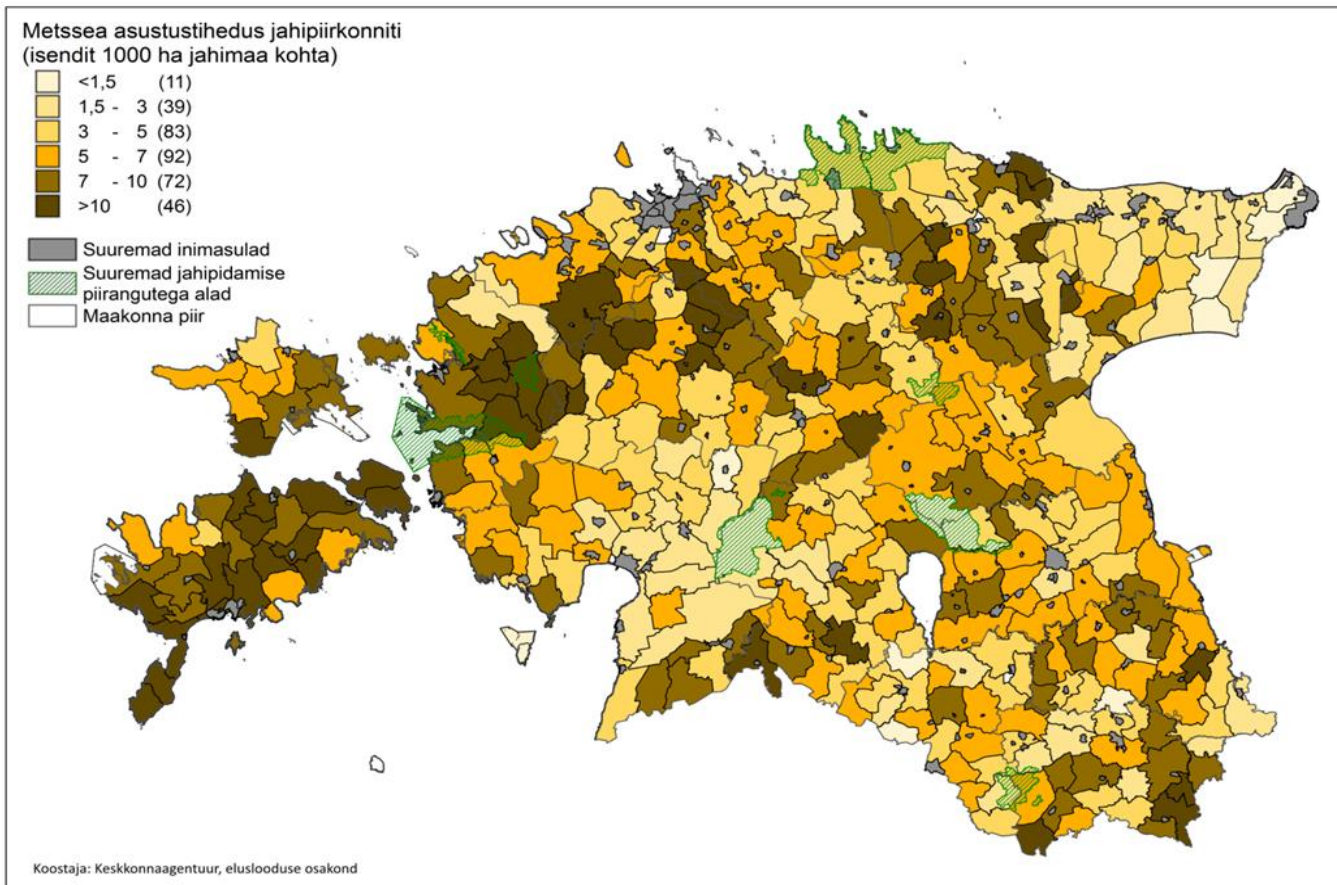
Metssigade kütimine

- 2016-2017 jahihooajal metssigade kütimiskohustus **18272**
- 01.03.2017 kütitud 17415, hukkunuid 903, hukatuid 20. Kokku 18338 metssiga
- Kohustuste täitmise protsent **100%**

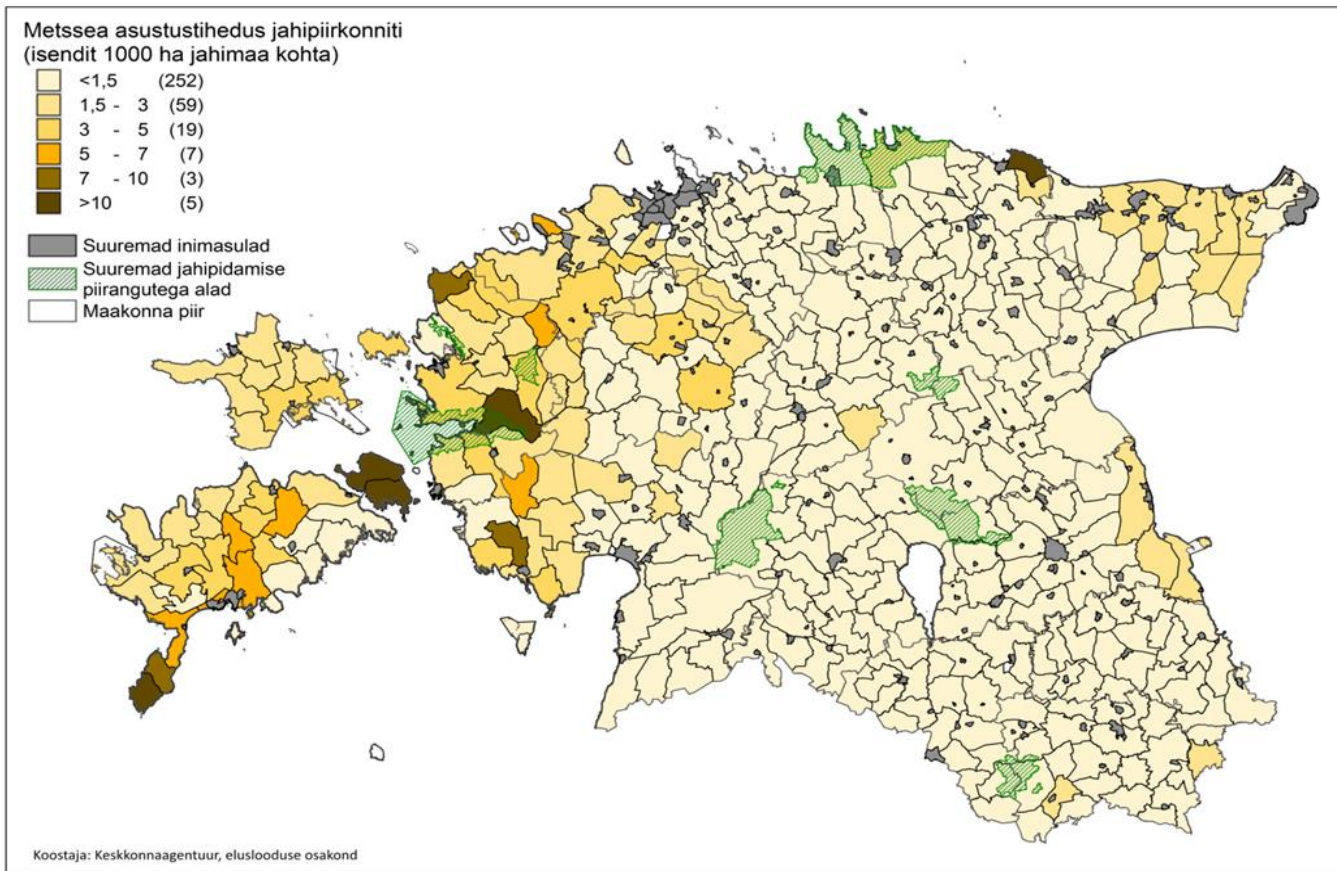
Metssigade kütmine

- Koostöös KeA-ga jälgime jooksvalt küttemisandmeid ja küttemist, et saavutada jahindusaasta 2017/2018 lõpuks seatud eesmärk 1,5 metssiga 1000 ha jahimaakohta kõigis jahipiirkondades
- 2017/2018 täpne küttemismaht avaldatakse augusti lõpuks.

Metssigade populatsioon 2014

Metssigade populatsioon 2016

Metssigade küttimeine 2017-2018 jahiaastal seisuga 31.07.17.

Maakond	Küttimeis- kohustus	Kütitud	Sellest					Täitmise %	Küttimeisstruktuuri %			VTA andmetel		Kohustuse täitmise % koos hukkunud isenditega
			Kult	Emis	Kesik- kult	Kesik- emis	Pörsad		Kult+kesi täiskas- vanutest	Emis+kesi täiskas- vanutest	Pörsaid kogu küttimei- sest	Surnult leitud ja maetud (SAK uuritud)	SAK tunnustega hukatud	
Harjumaa		246	54	20	81	64	27		62	38	11	11	2	
Hiiumaa		234	68	26	61	54	25		62	38	11	4		
Ida-Virumaa		21	5	4	2	9	1		35	65	5	2	4	
Jõgevamaa		13	6	0	4	3	0		77	23	0			
Järvamaa		26	6	2	8	8	2		58	42	8			
Läänemaa		489	91	100	141	130	27		50	50	6	14	1	
Lääne-Virumaa		14	4	2	2	5	1		46	54	7	12		
Põlvamaa		2	0	0	0	2	0		0	100	0		1	
Pärnumaa		137	56	18	32	28	3		66	34	2	34		
Raplamaa		74	18	8	19	25	4		53	47	5	22		
Saaremaa		780	147	94	281	220	38		58	42	5	70	1	
Tartumaa		14	5	0	7	2	0		86	14	0	5	1	
Valgamaa		15	10	2	2	0	1		86	14	7			
Viljandimaa		8	2	0	6	0	0		100	0	0	1	1	
Võrumaa		37	10	2	21	3	1		86	14	3	1		
Kokku		2110	482	278	667	553	130		58	42	6	176	11	

								<i>küttimei</i>		<i>hukkunu</i>		<i>hukatud</i>	=	-2297
								<i>ne</i>		<i>d</i>				
								0	-	2110	-	176	-	11
Küttimeine, hukkunud, hukatud kokku										2297				

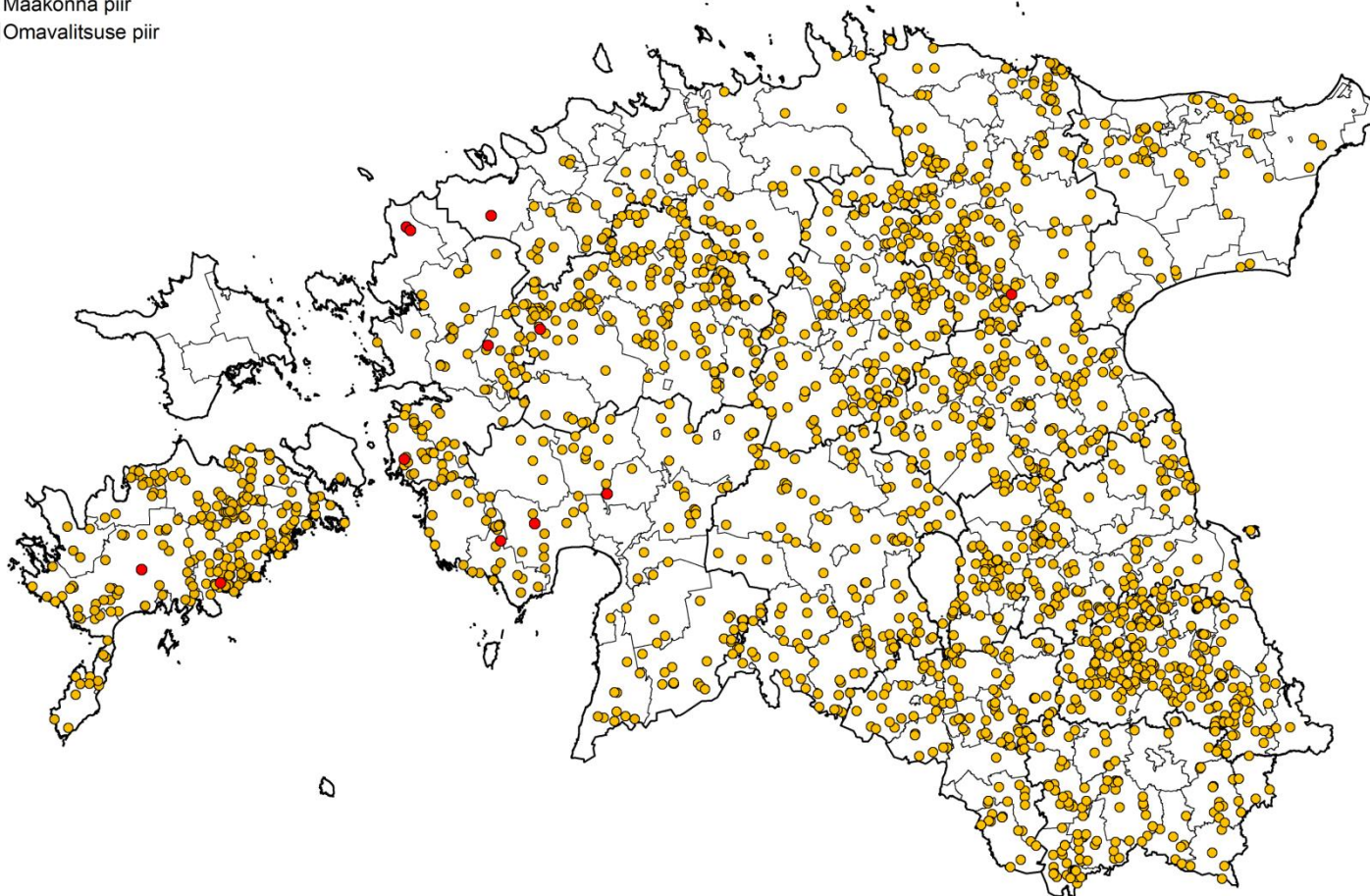
SAK leiud metssigadel

● 5.-11. august 2017

● Varasemad

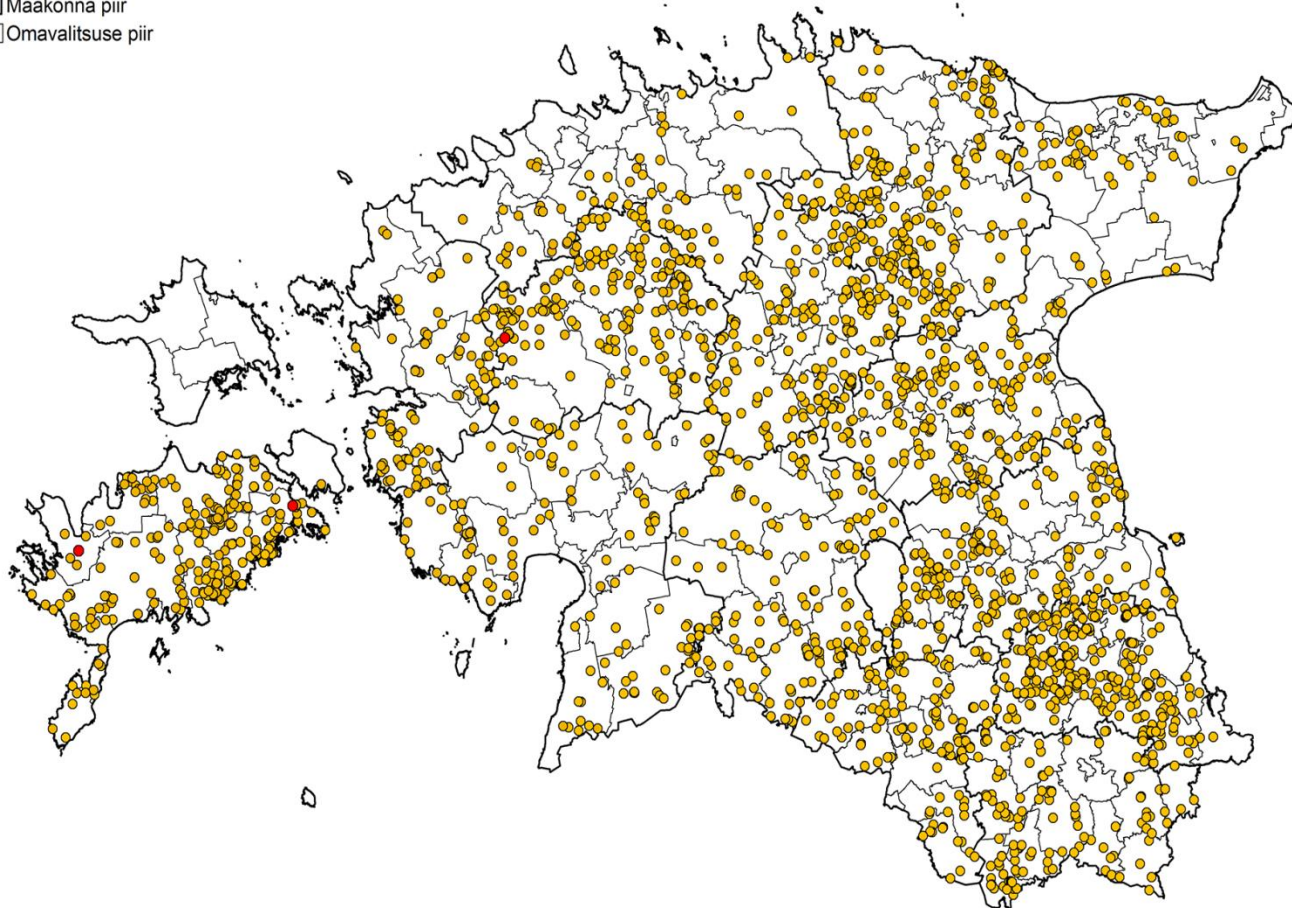
▭ Maakonna piir

▭ Omavalitsuse piir

SAK leiud metssigadel

- 12.-18. august 2017
- Varasemad
- Maakonna piir
- Omavalitsuse piir

Järelevalve metsas

- Üks olulisim muudatus sellest aastast on, et **katkule positiivseks osutunud rümp tuleb hävitada AS Vireen käitlemistehases**
- Tänapäevaks on kogu Eesti varustatud **konteineritega (96+4)**, et tagada positiivsete metssigade äravedu tehasesse
- Tänapäevaks oleme koostöös EJSga üle Eesti paigaldanud **külmikuid (58)**, et tagada positiivsete metssigade hoidmine metsas

Loomade pidamise veterinaarnõuded vs Bioohutusmeetmed

- Loomade pidamise veterinaarnõuded:
 - Loomakasvatushooned ja –rajatised ning loomade pidamiseks piiritletud alad peavad oma asukoha, projektlahenduse, tehnoloogia ja mikrokliima poolest vastama veterinaarnõuetele;
 - Uusehitise ja põhjaliku tehnoloogilise ümberkorralduse projekt tuleb kooskõlastada VTAGA
 - Nõuded kehtestab valdkonna eest vastutav minister

- **Nõuded veise pidamise ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta, 27.08.2009 nr 90**
- **Nõuded lamba ja kitse pidamise ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta¹
27.08.2009 nr 91**
- **Nõuded vasikate pidamisele ja selleks ettenähtud ruumile või ehitisele¹,**
- **23.10.2002 nr 78**

- **Nõuded sigade pidamisele ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta, sigade suhtes rakendada lubatud veterinaarsete menetluste loetelu ja neid läbiviivad isikud ning nõuded nende menetluste teostamisele ja neid menetlusi teostava isiku ettevalmistusele¹ ,03.12.2002 nr 80**

- **Vesiviljelusloomade pidamiseks kasutatava loomakasvatushoone, -rajatise ja loomade pidamiseks piiritletud ala ning seal vesiviljelusloomade pidamise veterinaarnõuded¹,**
- 10.09.2008 nr 91

- **Nõuded kanade pidamisele ja selleks ettenähtud ruumile või ehitisele¹,**
- 19.06.2003 nr 59
- **Nõuded broilerite pidamise, selleks ettenähtud ruumi või ehitise ja broilerite pidamise koolituse kohta¹ ,27.07.2010 nr 84**
- **Nõuded karuslooma pidamise ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta¹**
- 06.09.2010 nr 88

Bioohutusmeetmed LTTS § 7¹

- (1) Loomataudi ennetamiseks rakendab loomapidaja järgmisi bioohutusmeetmeid:
 - 1) isiku ja veovahendi liikumise korraldamine;
 - 2) loomakasvatushoonesse ja -rajatisse ning loomade pidamiseks piiritletud alale kõrvalise isiku pääsemise piiramine;
 - 3) loomakasvatushoonesse ja -rajatisse ning loomade pidamiseks piiritletud alale välisriigist saabunud isiku pääsemise piiramine enne 48 tunni möödumist selle isiku Eestisse saabumisest;
 - 4) karja juurde toodava looma pidamine muudest loomadest eraldi, lähtudes looma taudialasest staatusest;
 - 5) haige looma eraldamine tervetest;
 - 6) sööda, allapanu ja muu võimaliku nakkust edasikandva materjali käitlemise korraldamine ning nimetatud materjali korrapärane puhastamine ja desinfitseerimine;
 - 7) korrapärane näriliste ja putukate tõrje;
 - 8) loomakasvatushoonesse ja -rajatisse ning loomade pidamiseks piiritletud alale mets- ja koduloomade pääsemise takistamine ning muud asjakohased loomataudi leviku tõkestamiseks vajalikud meetmed.

- (2) Loomapidaja koostab loomakasvatushoonesse ja rajatisse ning loomade pidamiseks piiritletud alal rakendatavate bioohutusmeetmete kohta bioohutuskava loomatauditõrje eeskirjas sätestatud juhul ja aja jooksul;
- (3) Bioohutuskavas näidatakse ära loomakasvatushoones ja rajatises ning loomade pidamiseks piiritletud alal rakendatavad bioohutusmeetmed ja peetakse jooksvat arvestust nende rakendamise üle.
- Bioohutuskava säilitatakse kaks aastat selle rakendamise kohustuse lõppemiseset arvates.

Bioohutusmeetmete eesmärk on karjas nakkushaiguste levimise vältimine.

- Loomapidaja üldised kohustused:
- korralda **isiku ja veovahendite liikumine** nii, et vältida nakkuse sissetoomist;
- ära luba **kõrvalisi isikuid** loomapidamishoonesse;
- ära luba **välisriigist saabunud** isikut loomapidamishoonesse enne, kui vähemalt **48** tundi on möödunud tema Eestisse saabumisest;
- hoia vajadusel karja **juurde toodav loom** karjasolevatest loomadest eraldi;
- hoia **haige loom** eraldi tervetest;
- korralda sööda, allapanu ja muu **materjali ohutu käitlemine** nakkuse leviku vältimiseks;
- korralda **näriliste ja putukate** tõrjet;
- takista **metsloomade** ja **hulkuvate loomade** pääsemine loomapidamishoonesse;
- taga, et kõiki neid nõudeid loomakasvatushoones täidetakse ning selgita ja nõua nende täitmist kõigilt, kes loomadega tegelevad

Täpsemad bioohutusmeetmed loomapidajale seoses sigade Aafrika katku ohuga- sigade katku tõrje eeskiri

- § 7¹. Sigade klassikalise katku ja sigade Aafrika katku ohu korral ettevõttes rakendatavad täiendavad bioohutusmeetmed ning bioohutuskava koostamine [[RT I, 04.11.2016, 7](#) - jõust. 07.11.2016]
- (1) Ettevõttes, kus peetakse sigu, rakendab loomapidaja sigade klassikalise katku ja sigade Aafrika katku ohu korral loomatauditõrje seaduse § 32¹ lõike 3 kohasest loomataudi ohust teavitamisest arvates lisaks loomatauditõrje seaduse §-s 7¹ sätestatud bioohutusmeetmetele järgmisi bioohutusmeetmeid:
 - 1) peab sigu loomakasvatushoones viisil, mis välistab sigade väljas pidamise ja kokkupuute muude loomadega;
 - 2) korraldab isikute ja veovahendite sissepääsu ettevõtte territooriumile üksnes desobarjääri kaudu;
 - 3) tagab, et enne loomakasvatushoonesse sisenemist ja pärast sealt lahkumist vahetatakse üleriided ja jalatsid ning pestakse ja desinfitseeritakse käed ja jalatsid;
 - 4) tagab, et isik, kelle puhul ei saa välistada vahetut kokkupuudet metsseaga, sealhulgas metssea korjusega, või sellelt pärit loomsete kõrvalsaadustega, ei sisene loomakasvatushoonesse 48 tunni jooksul pärast kokkupuudet nendega;
 - 5) korraldab loomapidamise viisil, mis välistab inventari, sööda ja allapanu viimise ühelt loomakasvatushoone territooriumilt teisele;
 - 6) välistab kütitud metssea ning surnult leitud metssea korjuse ja selle osade toomise ettevõtte territooriumile;

- 7) välistab haljassööda toomise ettevõtte territooriumile;
- 8) kasutab sigade söötmiseks sööta, mida on viimase 30 päeva jooksul enne kasutamist hoiustatud nii, et on välistatud muude loomade ja võimalikku viirust edasikandvate isikute juurdepääs sellele, või mida on kuumtöödeldud väljaspool loomakasvatushoone territooriumit viiruse hävitamiseks piisaval meetodil;
- 9) kasutab allapanuks üksnes materjali, mida on viimase 90 päeva jooksul enne kasutamist hoiustatud nii, et on välistatud muude loomade ja võimalikku viirust edasikandvate isikute juurdepääs sellele;
- 10) selgitab ettevõttes rakendatavaid bioohutusmeetmeid sigade pidamises osalevale isikule, sealhulgas nõuab temalt pärast metsas viibimist punktis 3 sätestatud bioohutusmeetmete rakendamist;
- 11) tarastab loomakasvatushoone territooriumi selliselt, et aluspinnasega ühendatud tara kaudu oleks välistatud muude loomade sissepääs loomakasvatushoone territooriumile, sealhulgas juurdepääs kasutatavale inventarile, söödale, allapanule, veele, sõnniku ja läga ladestuskohale ning loomakasvatushoonesse.
- (2) Sigade klassikalise katku ja sigade Aafrika katku ohu korral koostab loomapidaja kahe päeva jooksul loomatauditõrje seaduse § 32¹ lõike 3 kohasest loomataudi ohust teavitamisest arvates ettevõttes bioohutusmeetmete rakendamise kohta bioohutuskava.
- (3) Loomapidaja peab lõikes 2 nimetatud bioohutuskavas ette nähtud bioohutusmeetmete rakendamise üle jooksvalt arvestust kuni taudistunud alal kitsenduste lõpetamiseni § 46 kohaselt.

BIOOHUTUSKAVA

- Vabas vormis koostatud kirjalik dokument,
- Kirjelda kõik loomakasvatushoones loomade pidamisega seotud tegevused.
- Erilist tähelepanu pöörata neile abinõudele, mille rakendamise esmane eesmärk on tõkestada sigade Aafrika katku pääs ettevõttesse.
- Kirjeldada kõik farmis rakendatavad hügieenimeetmed
 - farmi puhastamine ja deso sh desobarjäärid,
 - desomattide/-vannide asukohad,
 - kasutatavad lahused, lahuste kasutamise kord;
 - ettevõtte sisekorraga kehtestatud ettevaatusabinõud,
 - nõuded töötajatele seoses tööriiete, jalanõude, kaasavõetud toidu, koduste sigade pidamise keelu, jahindusega tegelemise vmt.,
 - ettevõttesse uute loomade sissetoomise ja teise ehitisse või ettevõttesse paigutamine (kas ja missugused eelnevad uuringud, loomade saatedokumendid, paigutamine farmis ja loomade arvestus),
 - sigade prakeerimise ja surevuse registreerimine,
 - plaan näriliste- ja putukatõrjeks,
 - sõnniku ja allapanu äraveo korraldamine,
 - kõrvaliste isikute/veovahendite pääsu tõkestamine,
 - liikumise korraldus territooriumil ja külaliste registreerimine,
 - jäätmete ja korjaste eemaldamine ning korjaste kõrvaldamise koht jmt.

Vastutus ja tõendamine

- Iga tegevuse juures **määra kindel isik**, kes konkreetsetes ehitises vastutab antud tegevuse nõuetekohase elluviimise eest.
- Bioohutuskavas kirjeldatud tegevuste tegelik teostamine **registreeri kirjalikult**.
- Ettevõtte tegutsemiskava juhuks, kui taud peaks puhkema.
 - ettevõtte territooriumi ja loomade pidamiseks kasutatava **ehitise plaani/eskiisi/skeemi**, kus on märgitud loomade paiknemine, olemasolevad ligipääsud ja liikumisteed nii inimestele kui tehnikale, kohad söötade ja allapanu hoiustamiseks ning sõnniku ladestamiseks.
 - loomapidaja käsutuses olevatest ressurssidest, mida saaks taudi puhkemisel selle likvideerimiseks koheselt rakendada (**olemasolev tehnika ja tööjõud** jmt).
- Bioohutuskava olemasolu ja selle alusel rakendatud meetmete teostamise registreerimist kontrollib Veterinaar- ja Toiduamet oma tavapärase ametlike kontrollide teostamise käigus.

SEAFARMIDE BIOOHUTUSNÕUDED

Kõrvalistel isikutel seafarmi territooriumile sisenemine keelatud!
Täida kõiki loomapidaja poolt kehtestatud muid nõudeid.

Seafarmi territooriumile sisenemine on keelatud, kui oled viimase 48 tunni jooksul:

- Kokku puutunud sigadega
- Kokku puutunud metssigadega
- Käinud jahil
- Viibinud välismaal

Seafarmi territooriumile on keelatud tuua sealiha ja -liha tooteid (k.a. metssealiha ja -liha tooted).

Kõiki bioohutusmeetmeid tuleb rangelt järgida. Kui Sa ei ole bioohutusnõuetega kursis, võta ühendust kohaliku veterinaarkeskusega.

Kõik seafarmi territooriumile sisenevad sõidukid peab desinfitseerima.

Kõik seafarmi territooriumile sisenevad isikud peavad läbima desobarjääri.

Seafarmi sisenedes pese ja desinfitseeri oma käed.

Hoia puhtust!
Prügi viska alati prügikasti.

Järelevalve farmides

- Vähemalt 2x aastas
- 2017. a märtsis kontrolliti 194 teadaolevat seapidamisüksust
- Seapidamine tuvastati 143-s, 278 744 siga, nendest:
 - 1-99 siga 64 ehitist (kokku 1225 siga, 0,4% sigade koguarvust)
 - 100-1 000 siga 16 ehitist
 - 1 000 - 2 000 siga 19 ehitist
 - 2 000 – 5 000 siga 26 ehitist
 - 5 000 -10 000 siga 16 ehitist
 - 10 000 – 20 000 siga 1 ehitist
 - üle 20 000 sea 1 ehitist
- 9 ettekirjutust, 7 neist seotud piirde nõuetekohasusega

Eksperthomisjon

- VTA peadirektori 27.09.2016 käskkiri nr 123
- Andmete kogumine BO nõuete täitmise kohta ja ettepanekute tegemine järelvalveametnike ja volitatud veterinaararstide töö paremaks korraldamiseks
- EMÜ, MeM, Eesti Seakasvatajate Liit, Eesti Tõusigade Aretusühistu, VTA

Ekspertkomisjoni töö kokkuvõte

- Veebruar - aprill 2017 kontrolliti 29 seakasvatuseettevõtet
- Enamikus hinnatud seafarmides järgitakse olulisemaid BO nõudeid, sh paljudel juhtudel rakendatakse seadusandlusega kehtestatud nõuetest rangemaid BO meetmeid
- Nõuete tõlgendamisel maakonniti suuri erinevusi ei ole
- Väiksemate farmide osas on võrreldes suurematega nõudeid mõnes punktis leebemalt tõlgendatud
- Tähelepanu meetmete tõhususele, e.g. desinfektsioon
- BO meetmete kvaliteedi tõstmise nõuab täiendavaid kulutusi, riigipoolse abi võimalikkus!?

Sigade pidamine sisetingimustes eraldatult muudest loomadest

1. Põllumajandusministri määruse nr 179 paragrahvi 7¹ lõige 1 punkt 1 sätestab:*/loomapidaja/ „peab sigu loomakasvatushoones viisil, mis välistab sigade väljas pidamise ja kokkupuute muude loomadega“;*

Antud nõuet järgiti põllumajandusloomade osas kõikides farmides.

Kahes farmis oli sigadel kokkupuude **kassidega**. Ühes oli kassidel juurdepääs sigala eesruumile ning omaniku väitel sigadele mitte.

Kasside kontakt sigadega tuleks lugeda bioturvariskiks ning mittevastavuseks käesoleva punkti nõudega.

Sigade kontakti välistamine närilistega on paljudel juhtudel võimatu.

Loomakasvatushoone territooriumi tarastamine

2. Põllumajandusministri määruse nr 179 paragrahvi 7¹ lõige üks punkt 11 sätestab järgmist; /loomapidaja/ „tarastab loomakasvatushoone territooriumi selliselt, et aluspinnasega ühendatud tara kaudu oleks välistatud muude loomade sissepääs loomakasvatushoone territooriumile, sealhulgas juurdepääs kasutatavale inventarile, söödale, allapanule, veele, sõnniku ja läga ladestuskohale ning loomakasvatushoonesse.“

Hindamisel määratleti „loomakasvatushoone territoorium“ maa-alana sigade pidamise hoone ümber, mida kasutatakse vahetult sigala teenindamiseks (sealhulgas hoone hooldamiseks) ja kus liiguvad farmi töötajad ja teenindav transport. Olulise aspektina hinnati, kas metssigadel on võimalik pääseda hoone vahetusse lähedusse võttes arvesse SAK viiruse leviku võimalust pistekärbestele vahendusel lühikese vahemaa taha.

Mittevastavuseks ei loetud olukorda, kus sigala-kompleksi välimine tühi hoone oli loetud territooriumi piiriks ja jäetud tarastamata.

Lähtuvalt eelnimetatud põhimõtetest leidsime, et tarastamine oli nõuetekohane 21-s (72%) farmis. Kõige enam oli puudujääke väikefarmides. Kahe farmi taras tuvastasime avasid, mis võimaldasid suuremate loomade ja/või inimese liikumist läbi tara.

Desobarjäär territooriumile sisenemisel

3.1 Desobarjäärid loomakasvatushoone määratletud territooriumi sissepääsudel puudusid täielikult vaid ühes väikeettevõttes. Ettevõtte bioohutuskavas oli öeldud, et sõidukeid desinfitseeritakse pritsiga, kuid olemas oli vaid **väike käsiprits, millega ei ole reaalne desinfitseerida traktori rattaid.**

Ühes majapidamises puudusid desinfitseerimise võimalused osades jalgvärvates ning ühes värvavas, kust sõidukid sisenesid territooriumile.

Lisaks kolmes farmis puudus **desobarjäär transpordivahenditele**, kuna neis oli loomapidamishoone territoorium määratletud selliselt, et veokid sellele ei sisene.

Lisaks desobarjääride olemasolule hinnati ka nende **seisukorda ja tõhusust.**

Üheteistkümne farmi puhul oli territooriumi desobarjääri tõhususe osas küsitavusi. Selle põhjused olid järgmised:

Sisepääsu **tee porine ja sõidukirataste ja/või jalatsite puhastamine võimatu** enne sisenemist;

Väikemajapidamistes - desomati kasutamine küsitav tööde tegemise ajal, kui inimene liigub hoone ette rajatud tarast sisse ja välja;

Sõidukite desinfitseerimiseks kasutatakse väikest (käsi)aiapritsi ;

Ebapiisav desomatt suuremate sõidukite desinfitseerimiseks (**poroloon matt**);

Desomatt paigutatud jalgvärvasse selliselt, et sealt on **võimalik mööda astuda**;

Lisaks selgus, et sageli ei kontrolli farmi töötaja territooriumile siseneva transpordivahendi ega juhi desinfitseerimist. Farmis kehtivate bioturvareeglite järgimine sõltub nii suuresti veokijuhtide teadlikkusest ja hoolsusest. Kindlate vedajate olemasolul võib eeldada, et nende teadlikkus on kõrgem kui juhuslike vedajate puhul. Sellele aspektile tuleks farmide inspekteerimisel edaspidi tähelepanu pöörata.

Desobarjäär hoonesse sisenemisel ja rõivaste vahetamine

3.2 Põllumajandusministri määruse nr 179 paragrahvi 7¹ lõige üks punkt 3 sätestab: /loomapidaja/ „tagab, et enne loomakasvatushoonesse sisenemist ja pärast sealt lahkumist vahetatakse üleriided ja jalatsid ning pestakse ja desinfitseeritakse käed ja jalatsid“;

Desobarjäärid hoonesse sissepääsul ja sigade pidamise ruumidesse sisenemiseks olid rajatud kõikides farmides.

Desobarjääride tõhususe osas oli küsitavusi üheksa farmi puhul. Väikestes farmides, kus sigala teenindamine toimub läbi ühe ukse on küsitav, et desinfitseerimise protseduure järgitakse igal sisenemise korral (nt sõnnikuveo, sööda ja allapanu sisse toomise ajal). **Desovannide ja -mattide paigutus** ei ole alati selline, et neisse astumine oleks vältimatu.

Väikepidajatel on keeruline tagada täielikult töö- ja välisriiete eraldatust riiete vahetamisel, kuna selleks puudub vajalik ruum sigalas.

Nelja väikemajapidamise puhul vahetati riided väljaspool loomakasvatushoonet ning liiguti läbi õue sigalasse. Määruse sõnastuse kohaselt on see käitumine igati korrektne: „/loomapidaja/ tagab, et **enne loomakasvatushoonesse sisenemist /.../ vahetatakse üleriided ja jalatsid ...**“.

Kahe suure ettevõtte puhul liiguti pärast riiete vahetust ühest hoonest teise läbi õue. Teise hoonesse sisenemisel desinfitseeriti jalanõud ja käed. Puudusena seda hindamisel ei käsitletud, kuid kindlasti nõuab see protsess erilist tähelepanu.

Määruse sõnastus vajab selles punktis korrigeerimist, sest eesmärk on, et rõivaste vahetamine toimuks vahetult enne **sigade pidamise ruumi sisenemist**, st loomakasvatushoones sees olevas riietusruumis. Kui riiete vahetus toimub väljaspool loomakasvatushoonet, siis peaks selles hoones rakendama desinfitseerimismeetmeid, ning tagada välisriiete ja tööriiete eraldatus, et minimeerida rõivaste saastumise riski. **Sigalasse sisenemisel tuleb desinfitseerida välisjalanõud enne sisenemist ja sees vahetada need vaid laudas kasutatavate jalanõude vastu. Desinfitseerida käed, ning panna peale vaid laudas kasutatavad kaitseriided.**

Desobarjäär veokite sisenemisel loomakasvatushoonesse ning bioturva protseduurid loomade laadimisel sigalast veokile või sellelt maha sigalasse.

3.3 Põllumajandusministri määruse nr 179 praegune sõnastus ei nõua desobarjääri rajamist kõikidele loomakasvatushoone sissepääsudele ning ei kehtesta reegleid veokite sisenemisele hoonetesse.

Mitme hinnatud ettevõtte puhul sisenes veok, traktor või tõstuk kas sööda ladustamise või ettevalmistusruumi või allapanu või küttepude ladustamise ruumi. Kõikidel juhtudel rakendati ka veokite desinfitseerimise meetmeid. Kahel juhul oli **desinfitseerimismeetmete tõhususe osas küsitavusi.**

- Tõstukit kasutati ka sigala territooriumilt väljaspool, kuid tõstuki haaratseid ei desinfitseeritud.
- Tõstuk sisenes söödasegisti ruumi üle teele maha puistatud kloorlubja kihi ning muid meetmeid ei rakendatud.

Määruses ei ole sõnastatud konkreetseid bioturvanõudeid loomade **laadimisele**, mis on olemuselt üks **riskantsemaid protseduure**, sest sel ajal on sigala **sise- ja väliskeskkond otseselt ühenduses.**

Allapanu kasutamine

4. Põllumajandusministri määruse nr 179 paragrahvi 7¹ lõige üks punkt 9 sätestab: /loomapidaja/ „kasutab allapanuks üksnes materjali, mida on viimase 90 päeva jooksul enne kasutamist hoiustatud nii, et on välistatud **muude loomade** ja võimalikku viirust edasikandvate isikute juurdepääs sellele“.

Allapanu kasutas hinnatud farmidest 20. Allapanu kasutamise nõuetele vastavust hinnati loomapidajate ütluste põhjal. Kahekümnest farmist 12-s (65%) oli allapanu säilitamine ja kasutamine korraldatud vastavuses määruse nõuetega.

Peamiseks mittevastavuse põhjuseks allapanu materjali **säilitamine avatud hoidlates**, kuhu on ligipääs kassidel ja teistel väiksematel imetajatel, kelle territooriumile tungimist tarastamine ei takista. Selle vältimiseks peaks allapanu materjali säilitama suletud künides.

Söötade kasutamine

5. Põllumajandusministri määruse nr 179 paragrahvi 7¹ lõige üks punkt 8 sätestab: /loomapidaja/ „kasutab sigade söötmiseks sööta, mida on viimase 30 päeva jooksul enne kasutamist hoiustatud nii, et on välistatud muude loomade ja võimalikku viirust edasikandvate isikute juurdepääs sellele, või mida on kuumtöödeldud väljaspool loomakasvatushoone territooriumit viiruse hävitamiseks piisaval meetodil“.

Punkt 7 sätestab: /loomapidaja/ „välistab haljassööda toomise ettevõtte territooriumile“

Loomapidajate ütlustele tuginedes ei söödetud haljast rohusööta üheski hinnatud farmis. Kaks loomapidajat söötsid **aga sigadele toorest kartulit**.

Üks loomapidaja hoidis sigadele söödavat teravilja **aidas avatud salvedes**. Samas aidas jahvatati teraviljast jahu, mida kasutati ka veiste söötmiseks. Seega toimub pidev liikumine veiselauda ja aida vahel ning **sööda saastumine ei ole välistatud**.

Teises majapidamises on küsitavusi söötade turvalise säilitamisega. Sööt valmistatakse oma veskis oma toodetud teraviljast. Jahu tuuakse jahuvanni, mis asub lauda eesruumis, kus bioturvalisuse meetmeid ei rakendata. Samas hoones (eraldi ruumis) peetakse ka veiseid ja kanu, mistõttu **ristsaastumine ei ole täielikult välistatud**.

Inventar ja muud materjalid

6. Põllumajandusministri määruse nr 179 paragrahvi 7¹ lõige üks punkt 5 sätestab: /loomapidaja/ „korraldab loomapidamise viisil, mis välistab inventari, sööda ja allapanu viimise ühelt loomakasvatushoone territooriumilt teisele“.

Ühes ettevõttes, mis omab mitut seakasvatuseüksust erinevais paigus kasutab ühte tühjalt seisvat lauta saepuru ladustamiseks, kust seda veetakse pärast ooteaega laiali ettevõtte teistesse üksustesse.

Vormiliselt eksitakse sellega määruse käesoleva punkti vastu, sisuliselt aga **ei suurenda see nakkuse leviku** riski eeldusel, et nakkus ei levi märkamatuult kodusigade hulgas.

Loomsete kõrvalsaaduste kõrvaldamine

7. Loomsete kõrvalsaaduste üleandmine toimus nõuetekohaselt väljaspool farmi territooriumi 18 farmis. Kahes farmis siseneb jäätmete veo auto farmi territooriumile läbides desobarjääri. Tähelepanuväärne on asjaolu, et 9 farmi käitlevad loomset jäätmed kohapeal.

Põllumajandusministri määrus nr 179 ei sätesta bioturvalisuse nõudeid seoses loomsete jäätmete käitlemisega. Vastav punkt **oleks soovitav** määrusesse lisada.

Muud bioturvalisust ohustavad asjaolud

.

8. Kolme külastatud farmi territooriumil toimus **metsamaterjali** ladustamine või **töötlemine**.

Metsamaterjali toomine sigala territooriumile võiks olla keelatud väljaarvatud juhud, kui puitu kasutatakse kütmiseks.

Kuues farmis kasutati puitu sigala kütmiseks ja vähemalt nelja puhul toimus puude tükeldamine sigala territooriumil.

Küttepuide tükeldamine ja kuivatamine peaks toimuma **väljaspool sigala territooriumi**.

- SAK bioturvalisuse üldise taseme tõstmiseks on vaja täna enam tähelepanu pöörata **rakendatud meetmete tõhususele**.
Esmajärjekorras desinfektsiooni protseduuride tõhususele – desomattide funktsionaalsus, desopritside jõudlus jms.

Loomaomanik vastutab oma karja tervise eest!

**Kõige rohkem saavad ära teha farmerid ise,
nõudeid ei pea täitma VTA pärast!**

VETERINAAR- JA TOIDUAMET

Aitäh!

Anne-Ly Veetamm

Anne-ly.veetamm@vet.agri.ee